

וגם במקומות שיש מי שילמוד ברבים, בכל זה אין מי שיעורר לקבוע לימוד דא"ח ברבים. גם באותם המקומות שזכו שנתיישובו מתלמידי ישיבת „תומכי תמימים” הנה הם קובעים לימוד דא"ח לעצמם בבתייהם וגם עוסקים בתפלה באריכות אבל הכל לעצמם. בודאי — כותבים המה — כי התייסדות „חברת מחזיקי הדת” הוא דבר נחוץ ותביא תועלת רבה, כמו שאנו רואים במוחש שבזמן קצר כבר נעשו כמה דברים טובים, אבל להחסידיים דרושה „חברת מחזיקי הדעת”. וכמה מבעלי העסקים היו גם הם באים לשמוע, כי הרבה צמאים וגם תאבים לשמוע אימרה חסידית.

(ד) מכתבי טענות בהתנגדות נגד „חברת מחזיקי הדת”: (א) טענת אגודות אגודות בישראל, ועוד מעט ויקרעו הרבנים את עם ישראל לגזרים כמו שעשו הרבנים באשכנז. (ב) המעט מכם כי עם ישראל רובץ תחת משא ההידורים הנכם באים לחזקם. (ג) „חברת מחזיקי הדת” תפריע את השלום בין ההורים וילדיהם ובין האבות והאמהות. (ד) מכתבי חירוף וגידוף, מכתבי הפחדה, רובם בלתי חתומים.

שלש מאות ושלשה עשר המכתבים היו ממאה שלשים ושבעה מקומות ומתחלקים: מאה ושמנים ושבעה מסוג א. ארבעים ותשעה מסוג ב. ששים ושלשה מסוג ג. ארבעה עשר מסוג ד.

אבי נהנה מסידור ההרצאה ויצו לסדרה בכתב ולעשות רשימה מפורטת מהמכתבים דסוג ג. בצירוף שמות הכותבים. ובמדה האפשרית הודעת מהותם וכן רשימת תלמידי „תומכי תמימים” הגרים במקומות ההם.

השותק מהאראדישץ

ג' כ"ח סיון (תרס"ג, ליובאוויטש).

שעה עשירית לילה.

עבודה רבה עבדתי היום בבחינת התלמידים בלימוד חסידות, כשלש שעות ייחדתי לועידת ועד התלמידים, שעות ארוכות בקרתי את מכתבי „תומכי תמימים” למען לערוך רשימת תלמידי „תומכי תמימים” למקומות מושבותיהם ופרטי עניניהם במצבם הרוחני בכשרונותיהם ובמעמד הגשמי, והלואי שאגמרנה שאוכל לחזור לנאות דשא לעת הטיול, כי חס הגני על איבוד שעות נעימות אלו שהן שכר עמלי בכל עניני הכלל נוסף על העבודה הכבדה דהנהלת „תומכי תמימים”. שעה חצי השתים עשרה לילה.

קראתי את „שמע” ואפשוט את בגדי לנוח, והנה המשרת ר' מנחם מענדל קאנטור דופק בדלת ואומר הבאתי מכתב נחוץ מאת כ"ק אדמו"ר. בשמעי רעד עבר בכל גווי וכמעט התעלפתי ואתחזק לפתוח הדלת, ואקח את המכתב. וכשקראתי אח השירה האחרונה נרגע רוחי.

באגרת הקדש הלזו כותב אבי: א) שממלא את ידי בתור שלוחו להיכלי קדש
הד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק לקרא את
הפ"ג המצורף בהמכתב. ב) לשלוח תלגרמה לר' אליעזר גינצבורג במוסקבה על
אדות שלש משפחות: ליפשיץ, קאזיניעץ וקליבאנאוו שמגרשים אותן מניזשני, כפי
המכתב של ר' יצחק רובינשטיין מקוסטרומה. ג) להודרו במלאכתי ולחזור בהקדם,
ואשר בהשכמה כבר יבוא ר' חיים מאיר ראזין עם המרכבה.
ד' כ"ט סיון, ערב ר"ח תמוז.

כשלש שעות ישנתי ובשעה שלש וחצי כבר ישבתי בחצר ופעמים נכנסתי
ל"אולם הגדול". כל התלמידים ישנים, גם הזקן השותק מהאראדישץ ישן בחדר שני
של הזאל הגדול — מגין, החצר נקי והאוויר טוב.

איש מוזר הוא השותק מהאראדישץ. זה כשתי שנים שהוא נמצא בבית הכנסת,
ואין איש יודע את שמו ואף פעם לא דיבר עם מי שהוא.

השותק בא לליובאוויטש אחרי הפסח תרס"א, ויכנס אלי ומבלי דבר דבר מסר
לי פתקא, כי הנהו זקן בן שמונים ושבע ואין ביכלתו לעבוד עוד ואין לו ממה
לחיות, ומבקש שארשה לו לשמש את התלמידים הישנים באולם הגדול, להגיש להם
מים לנטילת ידים שחרית וכדומה, ובעד זה ישלמו לו מהישיבה חמשים וחמש
פרוטות לשבוע. שאלתיו לשמו ולא השיב. מלאתי את בקשתו, ומאז הנה משעה חמש
בהשכמה עד שעה שש עובד את עבודתו בחריצות.

כשהלכתי בשעה ארבע לבית הטבילה ועברתי דרך בית המדרש הגדול שמעתי
דרך החלונות הפתוחים נועם אמירת מזמורי תהלים מחברי משכימי קום, אשר רוב
בעלי המלאכה, הקצבים ועגלונים הם מחברי. וברעיוני עבר המאמר ³⁷ מט"ט קושר
כתרים לקונו מתפלותיהן של ישראל ומורנו הבעש"ט שהרים קרנם של האנשים
והנשים הפשוטים שבישראל, קושר כתרים לקונו מהתהלים של חברת משכימי קום.
בשעה זו בא ר' חיים מאיר ראזין והגני נוסע להיכלי אהלי הקדש לקיים דבר
השליחות. והשי"ת יעזרני שחפץ אבי בידי יצליח ברוחניות ובגשמיות.

מהנהגותיו של הרבי מהר"ש

יום ה"ל (סערעבריןקא).

שעה עשירית לילה.

בשעה שבע וחצי חזרתי מהאהל, התפללתי, ובשעה עשר כבר הייתי בחדרי
במשרד "תומכי תמימים", לסיים סידור החומר הדרוש לי בשביל הרצאתי.

(37) ראה זח"א קסז, ב. זח"ב נח, א. זח"ג רנב, ב. ועיג"כ תוד"ה וקושר חגיגה יג, ב.